

ADATTÁR

C. TÓTH NORBERT

FORRÁSOK A POZSONYI VÁRKÚT ÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETÉHEZ

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ

2

0

1

3

KÜLÖNLENYOMAT

AKADÉMIAI KIADÓ

ADATTÁR

C. TÓTH NORBERT

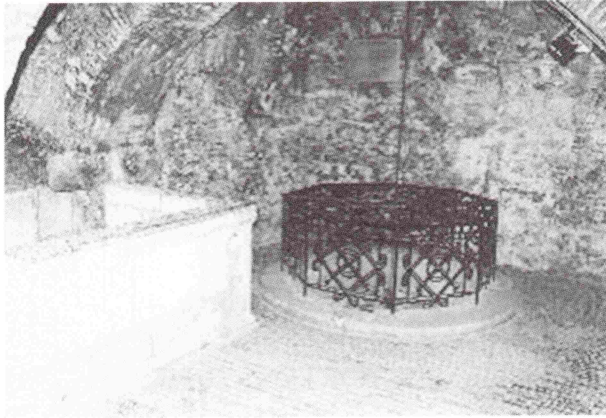
FORRÁSOK A POZSONYI VÁRKÚT ÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETÉHEZ

1958-ban jelent meg a pozsonyi vár építésének munkaszervezetéről Szűcs Jenő azóta sem meghaladott tanulmánya. Ebben a szerző okleveles források – elsősorban a Pozsony város levéltárában található levelek –, illetve a munkafolyamatokról fennmaradt év nélküli – de Szűcs Jenő meggyőző érvei alapján az 1434-es évre datálható, március 14-től október 17-ig terjedő építési munkákat tartalmazó – számadáskönyv segítségével nagy vonalakban rekonstruálta a vár (át)építésének folyamatát.¹

A vár átépítésének és a város megerősítésének munkálatai az 1423-as évben kezdődtek. Az „építési hivatal”² élén már ekkortól kimutathatóan az építkezések befejezéséig a két pozsonyi ispán, Rozgonyi István és György állt. Ők vették fel a különböző városok által, adójuk fejében fizetett összegeket a pozsonyi vár munkálataira (*ad labores castris Posoniensis*): így 1423. május 18-án Sopron város előző évi boradója fejében 328 forintot, június 7-én Pozsony városa hasonlóképpen boradója fejében 1000 – 225 dénáros – forintot, illetve ugyanők december 14-én a szőlőkre kivetett királyi adó fejében 162 – 225 új dénáros – aranyforintot fizettek.³ A következő év március 1-jén Pozsony városa a rá kirótt összeg felét,⁴ 2000 aranyforintot, míg október 21-én Sopron városa többszöri felszólítás után⁵ fizette meg 1400 dénárfontnyi adóját. A két ispán beosztotta, a „munkák szorgalmazója”⁶ (*sollicitator laborum castris*) avagy az építés tényleges vezetője a kezdetektől Schwarz Kunz királyi építőmester és pozsonyi polgár (*des Kunig pawmaister und mitpurger zu Prespurk*) volt.⁷ Adataink azonban elégtelenek ahhoz, hogy megállapítsuk, meddig töltötte be tisztségét. Mindenesetre utóda a tisztségben egy Reichard nevű ember volt, aki 1431 elejétől mutatható ki.⁸ Az eddigi információink alapján úgy tű-

nik, hogy az építkezések első tíz évében a két ismert *sollicitator* egyúttal az építőmesteri tisztelet (*pawmaister*) is viselte. Ez a munkák harmadik szakaszában (1434–1437) megváltozott, amikor is különvált a két tisztség: az építkezés vezetője Berényi Kakas János (*sollicitator laborum*), míg a császári főépítőmester (*des Kaysers obrister pawmaister*) Erlingi Konrád lett.⁹ A vár átépítésével párhuzamosan a város megerősítése is folyt, jóllehet konkrét adattal minderre csak néhány évből rendelkezőnk. Így 1423. július 3-i levelében Zsigmond király meghagyta nádorának, Garai Miklósnak, hogy engedélyezze a pozsonyiak részére cölöpöknek és sövénynek való fák kivágását erdeiben, mivel azok a város fallal történő körülvetelére (*pro circumdatione*) kellene;¹⁰ míg 1427-ben a megyebeli jobbágyokat rendelték ki erődítési munkákra.¹¹ Rozgonyi István pozsonyi ispán következő évi, Pozsepszinből (Krassó m.) írt levelében pedig arról értesítette a várost, hogy a király meg akarván győződni az építkezések állásáról, rövidesen, útban Itália felé (*versus Italiam progredietur*) felkeresi őket. Mindezek fényében tehát felszólította őket, hogy a városi munkákat, különösen pedig a várak építését folytassák, hogy a király láthassa a munkákat (*ipsos labores dicte civitatis et principaliter fossatum ad castrum rursus debendum reformare velit, ut sua serenitas ipso labores videndo*), s így hamarabb segítséget adhasson nekik.¹²

A palota és vár építési munkálatai közepette merülhetett fel az ispánokban, hogy kutat is kellene építeni a várba. Ezért Rozgonyi István 1434. június 1-jén levelet írt a felmerülő kérdésekről urának,¹³ és kikérte véleményét a kútépítés ügyében (is).¹⁴ Az ekkor a bázeli zsinaton időző Zsigmond császár és király a súlyának megfelelően kezelte a kérdést. Először is meghagyta Pozsony városának, hogy

A pozsonyi várkút. Reprodukció

a börtönükben elhalálozott Peter Kutěj (*Pankwechey*) morva lovag¹⁵ 2000 aranyforintnyi hagyatékát hadléktalanul adják át a pozsonyi ispánoknak, hogy azok a pénzt a várkút építésére fordíthassák (*ad labores putei castris Posoniensis*). Ha nem adják át az aranyforintokat, akkor a kút minden munkáját, az alapoktól a tetejéig az ő költségükön fogja elvégezteni (*omnes labores pretitulati putei nostri a fundamento usque ad perfectam ipsorum laborum completionem de rebus et bonis vestris fieri et expediri faciemus*)¹⁶ – halkan megjegyezhetjük: nem mintha az építkezés költségeinek egy részét nem a város fizette volna. A királyi levél hatástalan maradt, ezért Zsigmond június 17-én, ezúttal Ulmból szólította fel a várost a 2000 aranyforint átadására. Ebben már azt írta a városnak, hogy ha mondott pénz hiánya miatt „az ő pozsonyi kútjának” munkálatait elhanyagolják (*si ex defectu solutionis dictarum pecuniarum labor putei nostri Posoniensis in aliquo neglectus fuerit*), akkor biztosak lehetnek benne, hogy büntetésük nem marad el.¹⁷ A jelek szerint Zsigmond nagyon is magának érezte a kutat, illetve annak megépítését. Még ugyanezen a napon ugyanis hosszú levelet intézett Rozgonyi Istvánhoz, amelyben válaszolt az ispán által június 1-jei, Pozsonyban kelt levelében egyrészt a várépítés finanszírozása és ezzel kapcsolatos saját költségei, másrészt a kútépítés ügyében felvetett kérdéseire. Az első kérdésre azt felelte a király, hogy Komárom várát elvette (fogadott) fiától, Albert osztrák hercegtől és Leonhard von Laiming passau

püspöktől, és kötelezte őket, hogy július 7-ig adják át a Rozgonyiaknak.¹⁸ A levél második részében aztán a király pontról pontra ismertette Rozgonyival a kútépítés módját. De adjuk is át a szót a királynak. „Mármint ami a pozsonyi várkút építésének munkáját illeti, imígyen válaszolok rá. Tetszik nékem az elgondolásod a kérdésben, amely szerint a kút olyképpen épüljön meg, hogy az alapjától a vízfoglalásig avagy ameddig a víz feljöhet, kváderkövekkel legyen kiépítve, és a víz feletti helyeken, ahol nagyon szükséges, és ahol nem csak terméskövek vannak, hanem földdel keverednek a kövek, épüljön kisebb kövekből, hogy aztán a kút szája felé haladva, a mondott kút szája, amennyire szükséges, épüljön, folytatódjon és fejeződjön be kváderkövekkel.”¹⁹

A kútépítési ismertető után a király levelében utalt a pozsonyiakhoz intézett parancsára (vö. az előbb idézett levelével), amelyben meghagyta nekik, hogy a mondott hagyatékból a pénzt adják át az ispánoknak, nehogy a kút munkálatai hiányt szenvedjenek (*ut autem in labore putei defectus non comittatur*), s úgy hiszi, nem mernek majd másként tenni.

Történetünk itt korántsem ér azonban véget. Tíz nappal a király levelének megírása után Káli Péter tatai várnagy is tollat ragadott. Emlékeztette Rozgonyi István pozsonyi ispánt, hogy a minap Rozgonyi István temesi ispán utasítására a császárnál járt, és visszaérkezve onnan, közölte a pozsonyi ispánnal a császár parancsát: a kút építésére (*ad labores putei Posoniensis*) kiutalt pénzből 600 aranyforintot adjon át neki, amelyet ő a tatai vár munkáira (*ad labores castris Thatha*) köteles fordítani. Ezért levelében felvette azt a magától adódó kérdést, hogy megkapja-e a pénzt, vagy nem. A várnagnak ugyanis – mint írta – tájékoztatnia kell urát erről, hogy a temesi ispán viszont tájékoztassa erről a császárt. Mellékesen pedig küld neki egy faltörő gépet (*aliquod parvichelum mumus [!] videlicet aliquas sagittas balistales*), s cserébe alkalomadtán elvárja, hogy ő is küldjön neki egy hasonlót.²⁰

A pénz sorsáról egyelőre ugyan nincsen több információnk, viszont a mellékelt képen²¹ is látható 84,5 méter mély kút²² – köszönhetően talán annak is, hogy a pozsonyiak nem merészeltek a császár 12. parancsának nem engedelmessé válni – a várban időzők nagy örömeire elkészült.

A tanulmány elkészítését a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (BO/445/11/2) és az OTKA K 100749 számú pályázata támogatta.

1 Szűcs Jenő: A középkori építészet munkaszervezésének kérdéséhez. In: Budapest Régiségei XVIII. 1958, 313–356.

2 A fogalomra l. Szűcs: Munkaszervezet... i. m. 322.

3 Sorrendben: Zsigmondkori Oklevéltár IX–XI. (1422–1424) Összeállították C. Tóth Norbert – Neumann Tibor. Budapest 2007–2009. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 41., 43. és 49.) (a továbbiakban ZsO) X. 619., 748. és 1521. sz. – Az utóbbit idézi *Ortoay Tivadar*: Pozsony város története, III. Pozsony 1894, 153.

4 ZsO X. 264. sz.

5 1424. június 15. és szeptember 18. (ZsO XI. 702. és 1075. sz.)

6 A fogalomra l. Szűcs: Munkaszervezet... i. m. 322.

7 Az első adat: 1423. május 18. (ZsO X. 619. sz.), utolsó eddig ismert adat rá: 1424. X. 21. (Uo. XI. 1188. sz.) – Schwarz Kunz (Chunz/Chünz/Konrád) 1429-ben szintén pozsonyi polgárként fordul elő. Archiv mesta Bratislavy. Inventár stredovekých listín, listov a iných prýbuzných písomností. Vypracovali: D. Lehotská, D. Handzová, V. Horváth, Z. Hrabuššay, N. Merglová. Praha 1956 (a továbbiakban Bratislava), 156/1082–3. sz. (DF 241527–8.)

8 Szűcs: Munkaszervezet... i. m. 318. (*sollicitorum laborum Posoniensium*), illetve l. még DL 43904. (*pawmaister des Hawos zu Prespurg*).

9 Szűcs: Munkaszervezet... i. m. 322–323. – Berényi Kakas János deák 1437. november 8-án Prágában a maga meg apja, László és testvérei, Balázs és István nevében 2374 aranyforintot adott a királynak kölcsön *pro certorum arduorum negotiorum predicti regni nostri Hungarie expeditione*, amelyért a király a Győr megyei Kisécs, más néven Mesterfalva birtokot adta nekik zálogképpen. (DF 249243.) – Az iktatás sikertelen volt. (DF 249244.)

10 ZsO X. 915. sz. – A város erődítéseire l. *Ortoay Tivadar*: Pozsony város története II. Pozsony 1895, 107–113; *Andrej Fiala*: A pozsonyi (Bratislava) vár. In: Művészet Zsigmond király korában 1387–1437. I. Tanulmányok. Szerk. Beke László – Marosi Ernő – Wehli Tünde. Budapest 1987, I. 246.

11 Szűcs: Munkaszervezet... i. m. 318. (DF 239470.; Bratislava 146/1013. sz., *Ortoay*: Pozsony i. m. III., 154.)

12 DF 239484. (Bratislava 150/1045. sz.) – A király másfél év múlva, 1429. április 1-jén érkezett meg Pozsonyba, ám ekkor még nem indult meg Itáliába. Vö. *Itineraria regum et reginarum* (1382–1438). Összeállították Engel Pál és C. Tóth Norbert. (*Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam* 1.) Budapest 2005, 124. – Az itáliai útjára l. E. Kovács Péter: Zsigmond király milánói koronázása. In: Tiszteletkőr. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára. Szerk. Mikó Gábor – Péterfi Bence – Vadas András. Budapest 2012, 67–83.

13 Vö. a király válaszlevelében írtakkal: „Litteras sub data Posonii feria tertia proxima post festum Sacratissimi

Corporis Christi anni presentis emanatas recepimus...” DL 12607. – A levél szövegét l. Függelék 3. sz.

14 Egyébként is szíven viselte az építkezések menetét, vö. *Papp Szilárd*: Zsigmond új rezidenciája Pozsonyban. In: Sigismundus rex et imperator. Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában (1387–1437). Szerk. Takács Imre, a szerk. munkatársai Jékely Zsombor, Papp Szilárd és Poszler Györgyi. Philipp von Zabeln 2006, 243. – A kút építésének megkezdését a régészek is 1434-re teszik. Vö. *Fiala*: Pozsonyi vár... i. m. 258.

15 A lovag 1432. november 27-én esett fogságba, amikor egy huszita csapat élén megpróbálta elfoglalni Pozsony városát. (A személy azonosításában Skorka Renáta volt segítségemre, amit ezúton is köszönök Neki.) Az akcióra l. *Miroslav Lysý*: Vpády husitov a ich posádky v Uhorsku v rokoch 1432–1435. *Historický časopis LV*. 2007, 650. – A lovag korábban Zsigmond király szolgálatában állt. *Petr Elbel*: „Scio, quod vos Moravi estis timidi et michi non fideles.” Moravané ve strukturách dvora Zikmunda Lucemburského. *Mediaevalia Historica Bohemica XII*. 2009/2, 86–87.

16 1434. március 4. Bazel. (DF 239593. „Commissio propria domini imperatoris.” [Bratislava 188/1322. sz.] – Vö. Szűcs: Munkaszervezet... i. m. 318, február 5-i kelettel, „a vár továbbépítésére” vonatkozó adatként. – A levél szerint már nem először írt az ügyben a császár.) – A levél szövegét l. Függelék 1. sz.

17 DF 239599. (Bratislava 190/1342. sz.; Szűcs: Munkaszervezet... i. m., 318.) – A levél szövegét l. Függelék 2. sz.

18 DL 12607. „Commissio propria domini imperatoris.” – Idézi *Engel Pál*: Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437). (Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 83.) Budapest 1977, 123. – A levél szövegét l. Függelék 3. sz. – A várat és uradalmát Zsigmond király 1422. június 6-án zálogosította el Garai Miklós nádornak az általa nyújtott 6840 aranyforintos kölcsönért (ZsO IX. 608–609. sz.), majd július 3-án további 6160 aranyforint kölcsönt vett fel rá (uo. 754. sz.), azaz összesen 13 000 aranyforintért zálogosította el. Komárom a nádor halála (1433. dec.) után került a mondottak kezére.

19 DL 12607. (Függelék 3. sz.) „Item ad factum laboris putei castris Posoniensis taliter respondemus, quod placet nobis in hoc tua consideratio, ut puteus ipse tantummodo muretur cum lapidibus quadratis a fundo usque ad residentiam aque seu ad quantum aqua ascendere poterit et supra aquam in locis, ubi necesse fuerit et maxime, ubi non sunt vivi lapides, sed terra mixta est cum lapidibus, muretur cum lapidibus minoribus et tandem labore versus orificium putei ascendente, ipsum orificium ad tantum sicut opus fuerit, muretur, continuetur et compleatur cum lapidibus quadratis.”

20 DF 250455. – A levél szövegét l. Függelék 4. sz.

21 A kép lelőhelye: *Pavol Komora*: Pozsony. A vár. Bratislava é. n. 6.

22 *Komora* i. m. 6.

FÜGGELÉK

1.

1434. március 4. Bazel.

Zsigmond király levele Pozsony városának: mint megtudta, a városi börtönben meghalt Peter Kutěj (Pankwchey) 2000 aranyforintnyi hagyatékát vonakodnak kifizetni Rozgonyi István és György pozsonyi ispánoknak. Ezért megparancsolja nekik, hogy azonnal adják át az ispánoknak a mondott összeget, akik azt a pozsonyi vár kútjának építésére fordítják. Ha ezt nem tennék meg, akkor a kút összes munkáját az ő költségükön fogja elvégeztetni.

Papíron, a szöveg alatt titkospecsét nyomával, a pecsételés alatt *Commissio propria domini imperatoris* kancelláriai jegyzettel. Arhív hlavného mesta SR Bratislavy, Pozsony város tanácsa: Középkori oklevelek és levelek 966. (DF 239593.) – Regesztája: Bratislava 188/1322. sz.

Commissio propria domini imperatoris Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex fidelibus nostris iudici, iuratis ceterisque civibus, hospitibus et toti communitati civitatis nostre Posoniensis, salutem et gratiam. Vestra legatione per hunc nuntium vestrum vestri parte coram nostra exposita maiestate intellecta, aliud non comprehendimus nisi, quod vos illos duo milia florenos auri condam Paankuchey apud vos habitos secundum nostre maiestatis vobis pluries directa mandata nostris fidelibus magnificis Stephano et Georgio comitibus Posoniensibus ad labores putei castris nostri Posoniensis dispensandos, nullatenus solvere velletis. De quo vehementi ducti admiratione ad capiendum de vobis pro tanta protervia et rebellionis presumptione ultionis vindictam non inmerito provocamur, volentes et eidem fidelitati vestre strictiori, quo possumus, ex certa scientia dantes sub precepto, quatenus statim habita presentium notitia memoratos duo milia florenos auri pretactis comitibus nostris Posoniensibus ad labores putei castris nostri Posoniensis predicti secundum nostre maiestatis eis datam informationem dispensandos modis omnibus solvere debeatis. Nam si secus feceritis, sine dubio credite, quod ultra alia vestra incomoda, que pro vestra rebellionis et presumptionis audacia subire debebitis, omnes labores pretitulati putei nostri a fundamento usque ad perfectam ipsorum laborum completionem de rebus et bonis vestris fieri et expediri faciemus, de quo non nobis, nisi vobis ipsis poteritis imputare, secus ergo uti talia incomoda incurrere pertimescitis, facere non ausuri. Datum Basilee, feria quinta proxima ante dominicam Letare, anno Domini

MCCCCXXXIII^o, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLVII°, Romanorum XXIII°, Bohemie XIII°, imperii vero primo.

2.

1434. június 17. Ulm.

Zsigmond király levele Pozsony városához, hogy az elhunyt Peter Kutěj (Pankwchey) hagyatékában lévő, náluk őrzött pénznek a másik részét is adják át Rozgonyi István és György pozsonyi ispánoknak, akik a pozsonyi kút építésére fordítják azt.

Papíron, záró titkospecsét nyomával. Arhív hlavného mesta SR Bratislavy, Pozsony város tanácsa: Középkori oklevelek és levelek 972. (DF 239599.) – A hátlapján keresztben: *Ut residuum pecuniarum Pankuchey solvant comitibus Posoniensibus.* – Regesztája: Bratislava 190/1342. sz.

Providis iudici, iuratis ceterisque civibus nostre civitatis Posoniensis, fidelibus nostris dilectis.

Commissio propria domini imperatoris Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex
Providi fideles dilecti! Frequentatas nostras per literas vos monuimus et vobis precepimus, ut totam pecuniam, que a condam Pankwchey apud vos remanserat, magnificis Stephano et Georgio de Rozgon, comitibus nostris Posoniensibus traderetis et assignaretis et vos hiis litteris nostris paruum curatis non totalem, sed aliqualem quantitatem ipsius pecunie prefatis nostris comitibus, sicut ab eisdem scribitur, tradidistis et residuam partem nitimini apud vos retinere, de quo revera valde miramur. Et quia volumus, ut totalis pecunia, que de pecuniis prefati condam Pankwchey apud vos remansit, memoratis comitibus nostris per vos complete persolvatur. Mandamus itaque vobis atque firmissime precipiendo iniungimus, ut statim receptis presentibus et sine omni ulteriori mora totalem pecuniam, que de pecuniis prefati condam Pankwchey apud vos remansit, complete et sine omni diminutione pretacto comiti Stephano tradere, solvere et amministrare ac cum effectu expedire debeatis, caventes, ne pro transgressione huiusmodi nostrorum mandatorum deperdati illam gratiam illosque favores nostre maiestatis, quos pro fidelibus servitiis vestris a nobis habere et consequi speratis, quoniam si ex defectu solutionis dictarum pecuniarum labor putei nostri Posoniensis in aliquo neglectus fuerit, nullatenus a nobis remanebitis impuniti. Datum Ulme

civitate nostra imperiali, feria quinta proxima post festum Beatorum Viti et Modesti martirum, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quarto, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLVIIIo, Romanorum vigesimo quarto, Bohemie XIIIo, imperii vero secundo.

3.

1434. június 17. Ulm.

Zsigmond király levele Rozgonyi István pozsonyi ispánhoz, amelyben válaszol az ispán által 1434. június 1-jei levelében felvetett problémákra: meghagyta Albert hercegnek és a passai püspöknek, hogy a kezükre adott Komárom várát adják át Rozgonyinak, hogy annak jövődelmét Pozsony és Sempthe várak, meg családja szükségleteire fordíthassa; továbbá jóváhagyja a pozsonyi vár kútjának építése ügyében tett intézkedéseit; végül az ötvened adó és a mondott várak ellátása ügyében adott rendelkezéseit ismerteti Rozgonyival.

Vízfoltos, szakadt, hiányos papíron, záró titkospecsét nyomával. DL 12607. (MKA Acta publica 16-38.) – A hátlapján keresztben: *Relatio ad intimata per Gereg et Paulum etc.*

Magnifico Stephano de Rozgon comite Posoniensi, fideli nobis grato et sincere dilecto.

Commissio propria domini imperatoris Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus,

Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex

Magnifice fidelis dilecte! Litteras tuas sub data Posonii feria tertia proxima post festum Sacratissimi Corporis Christi anni presenti¹ emanatas recepimus et contenta earum intelleximus sufficienter et potissime super defectibus necessariorum, quibus pro sustentatione castrorum Posonii ac de Sempthe et familie, necnon gentium tuarum te ad maximum egere scribis et supplicas, ut tibi de subventionem provideremus. Unde scias, quod nos tantum modo propterea castrum nostrum Komaron vocatum per filium nostrum carissimum illustrem Albertum ducem Austrie tibi tradi mandaveramus, ut de proventibus ipsius castri predictorum castrorum ac tue et famulorum tuorum sustentationem faceres, donec dante Deo nos personaliter in regno nostro Hungarie constituti aliter [u]bi provideremus sustentata ergo te et tuos ac gubernationem facias castrorum predictorum meliori modo sicuti poteris usque ad re[ditum] nostrum, ecce enim per reverendum dominum episcopum Pataviensem, per quem prefatus filius noster dux Austrie nos instantissime precabatur, ut [u]sque nostrum in regnum nostrum Hungarie reditum predictum castrum Komaron

in suis manibus relinqueremus, eidem filio nostro clare respondimus, quod id nullo modo facere volumus. Putassemus namque, quod si mandassemus eidem etiam castrum suum proprium ad nostrum mandatum dispos[ui]sset et illi, cui iussissemus, tradidisset et prefiximus eidem per dictum dominum episcopum Pataviensem pro restitutione dicti castri tibi facienda quintum decimum diem festi Nativitatis Beati Iohannis Baptiste proxime affuturum.² Qui si fecerit, bene quidem, alioquin revera iam diutius nullatenus patiemur, sed utique providemus de rehabilitatione ipsius castri et videbimus in proximo, quid ad huiusmodi nostra responsa faciet, cum non distet, remota ipsa quintadecima dies Nativitatis Sancti Iohannis Baptiste prenotati.

Item ad factum laboris p[utei] castri Posoniensis taliter respondemus, quod placet nobis in hoc tua consideratio, ut puteus ipse tantummodo muretur cum lapidibus quadratis a fundo usque ad residentiam aque seu ad quantum aqua ascendere poterit et supra aquam in locis, ubi necesse fuerit et maxime, ubi non sunt vivi lapides, sed terra mixta est cum lapidibus, muretur cum lapidibus minoribus et tandem labore versus orificium putei ascendente, ipsum orificium ad tantum sicut opus fuerit, muretur, continuetur et compleatur cum lapidibus quadratis. Ut autem in labore ipsius putei defectus non comittatur, ecce per alias litteras nostras scripsimus strictissime civibus nostris Posoniensibus, ut illud residuum pecunie a condam Pankuchey remanentis, que nondum tibi est soluta, sine omni mora et difficultate tibi persolvere debeant.³ Nec credimus, quod aliud facere presumant. Scripsimus in super reverendissimo domino Georgio archiepiscopo Strigoniensi ipsum affectuose rogantes, ut non velit te et tuum fratrem propter non solutionem decimarum suarum per vos ab eodem conductarum, quibus eidem obligamen gravare.⁴ Datum in Ulma, feria quinta proxima post festum Beatorum Viti et Modesti martirum, anno Domini M^o CCCC^o XXX° quarto, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLVIII°, Romanorum XXIII°, Bohemie XIII°, imperii vero secundo. – *Alatta folytatólagosan:*

Item scripsimus per alias litteras nostras prelati et baronibus, nostris videlicet vicariis in regno nostro per nos constitutis et locumtenentibus cum presentibus tibi exhibendum, ut ipsi de pecuniis semidecimarum et quinquagesime super clericos et seculares personas regii nostri in proximo imponendis, dicandis et exigendis tibi tantam solutionem seu provisionem facere debeant ex qua saltem usque nostre maiestatis in regnum nostrum Hungarie fiende adventum. Castra nostra Posoniensis et Sempthe tute posse conservare sollicitetur erga prefatos prelatos et barones, nostros videlicet vicarios

ad dandum tibi solutionem et provisionem prenotatam, quam abhinc nullam penitus pro premissis uti promisimus, possimus aliam tibi facere provisionem. Datum ut supra.

¹ 1434. jún. 1. ² 1434. júl. 7. ³ L. Függetlék 3. sz.

⁴ Előtte a *vos* szó, utána kihúzva: *non velit*.

4.

1434. június 27., Tata.

Káli Péter tatai várnagy levele Rozgonyi István pozsonyi ispánhoz. Érdeklődik, hogy megkapja-e a pozsonyi kút építésére adott pénzből neki a tatai vár munkáira kiutalt 600 aranyforintot, avagy nem. Mindemellett küld neki egy faltörő gépet, és cserébe alkalomadtán elvárja, hogy ő is hasonló szívességet tegyen neki.

Papíron, zöld zárópecsét töredékével. ELTE Történeti Intézet iratgyűjtemény 43. (DF 250455.)

Magnifico Stephano de Rozgon, Posoniensi etc. comiti, domino nostro gratioso.

Magnifice domine noster gratiose! Recordetur vestra dominatio, quomodo nuper in adventu nostro

de domino imperatore erga vestram dominationem simus constitutus legationesque ex commissione fratris vestri, Stephani de Rozgon, comitis Themiensis, domini nostri gratiosi, iuxta contenta litterarum ipsius vobis retullimus, ut ex commissione domini imperatoris de pecuniis, quas vobis ad labores putei Posoniensis deputavit, nobis VI^C florenos auri dare et assignare velitis, quas ad labores castri Thatha expendere deberemus. Igitur vestram rogamus d(ominationem), ut nobis intimare velitis, si predictos VI^C florenos auri nobis transmittere poteritis, aut non? Quod sciamus, domino nostro videlicet fratri vestro intimare, iuxta quam intimationem idem dominus dominum nostrum imperatorem valeat informare. Ceterum vestre dominationi dirigimus aliquod parvichelum mumus (!) videlicet aliquas sagittas balistrales, ob cuius respectu simile munus, videlicet unam balistram a¹ vestra d(ominatione) expectare intendimus. Scripta in Thatha, in die Sancti Ladislai regis, anno Domini etc. XXXIII°.

Petrus de Kaal
castellanus de Thatha

¹ Előtte kihúzva: *ex*.

SOURCES ON THE CONSTRUCTION OF THE FOUNTAIN IN THE CASTLE OF POZSONY

The epochal study on the construction of the Pozsony (today: Bratislava) castle was published by Jenő Szűcs in 1958. He reconstructed the works and the organization of the work on the basis of the accounts book of the construction he had found and dated to 1434 with convincing arguments. The construction presumably began under the supervision of chief Pozsony administrators István and György Rozgonyi in the early 1420s. The "building office" was headed by the master builder Kunz Schwarz, a citizen of Pozsony, from 1423 to an unknown date. Later he was replaced by a certain Reichard (1429). During the period studied by Jenő Szűcs the complex chores were shared: the leader of the construction was János Berényi Kakas, while the chief master builder was Konrád of Erling. The present paper provides clues from so-far unknown sources as to the exact date (summer 1434) and manner of the construction of the fountain built in the newly constructed Pozsony castle. All the letters in the Appendix were written about the building of the fountain. Two of King and Holy Roman Emperor Sigismund's letters reveal that the construction was financed from the

estate of the late Moravian knight Peter Kutej who died in Pozsony captivity. Sigismund's third letter contains particularly important information on the technical details of the construction. The fourth letter by the warden of the Tata castle of the Rozgonyi family inquires from his masters whether he would get the amount to be spent on the Tata castle from the resources set aside for the fountain.

C. TÓTH Norbert tudományos főmunkatárs, Magyar Tudományos Akadémia – Hadtörténeti Intézet és Múzeum – Szegedi Tudományegyetem – Magyar Nemzeti Levéltár – Magyar Országos Levéltár Magyar Medievisztikai Kutatócsoportja / senior fellow, Hungarian Academy of Science, Research Group for Mediaevalism

Kulcsszavak: pozsonyi vár, kútépítés, Zsigmond király és császár, Rozgonyi István és György pozsonyi ispánok, Peter Kutěj / *Keywords:* Pozsony castle, fountain construction, king of Hungary and Holy Roman Emperor Sigismund, chief administrators of Pozsony István and György Rozgonyi, Peter Kutej